

A SZÖVETSÉG LÁDÁJA A JELENÉSEK 11:19-BEN: HÁTTERE ÉS TEOLÓGIAI JELENTŐSÉGE

—◀▶—
GALLUSZ LÁSZLÓ

A szövetség ládája az Ószövetség egyik legfontosabb és leghatékonyabb jelképe,¹ Izráel templomkultuszának „legszentebb” tartozéka volt.² Szinte egyetemesen elfogadott, hogy központi szerepe Jahve jelenlétével kapcsolatos, mégis sokrétű funkciója figyelhető meg a különböző ószövetségi hagyományokban. Mivel az Újszövetség kb. háromszázszor idézi az Ószövetséget és emellett sokkal többször utal rá,³ meglepő, hogy mindössze két alkalommal említi a szövetség ládáját annak kiemelt kultikus jelentősége ellenére (κιβωτός της διαθήκης): Zsid 9:4-ben és a Jel 11:19-ben.⁴

A szövetség ládájával kapcsolatos szakirodalom tömérdek.⁵ Ugyanakkor a Jelenések könyve templomteológiájának vizsgálata aranykorszakát éli az utóbbi

¹ A jelképek kifejező ereje ismeretes. Goodenough szavaival élve, képesek arra, hogy „magába foglalják nem-értekező formában azokat a problémákat, vágyakat és álláspontokat, amelyeket az értekező fogalmazásmód csak lehetetlen kombinációként megpróbálhat összekötni.” Ezért ötletesen fogalmazva Fretheim rámutat arra, hogy maga a szövetség ládája fogalom bizonyos „velészületett erővel bír” („had a certain innate power”), amely mindarra kihatott, ami kapcsolatos volt vele. Habár, kétségen kívül, Isten cselekvéséhez kötődött ez a befolyás, fontos kiemelni, hogy mégsem korlátozódott a szövetség ládájára. E. R. Goodenough: *Jewish Symbols in the Greco-Roman Period*, New York, N. J.: Pantheon Books, 1954, 41. T. E. Fretheim: *The Cultic Use of the Ark of the Covenant in the Monarchial Period*, PhD Disszertáció; Princeton Theological Seminary, 1967, 215.

² Briggs rámutatott arra, hogy nemcsak csodák kapcsolatosak a szövetség ládája jelenlétével (pl. Józs 3:14-17 és 6:6-21), hanem ismeretes annak szentsége és méltóságának különös védelmezése is. Ez abból világos, hogy különösen szigorúak voltak a ládával kapcsolatos szabályok megszegésének büntetései. Robert A. Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, SBL 10; New York, N. J.: Peter Lang, 1999, 85. l. 140.

³ Az ószövetségi idézetek és utalások számával kapcsolatosan lásd R. Nicole: *The New Testament Use of the Old Testament*. In: *The Right Doctrine from the Wrong Texts*, ed.: G. K. Beale, Grand Rapids, Mich.: Baker, 1994, 13-14.

⁴ A kibwto,j kifejezés az említett két utaláson kívül még négyszer fordul elő az Újszövetségben, de mind a négy alkalommal Noé bárkájára utal (Mt 24:28; Lk 17:27; Zsid 11:7; 1Pt 3:20).

⁵ Példaértékű bibliográfiaként lásd Zobel, „ןרן,” *TDOT* 1:363-364 l. 1. (363-374).

két évtizedben.⁶ Ennek ellenére, a jelen tanulmány szerzője tudomása szerint egyetlen tudományos tanulmány, monográfia vagy disszertáció sem született a szövetség ládája teológiai jelentőségével kapcsolatosan a Jelenések könyvében. A téma nem maradt érintetlen, de gyakran felületesen volt kezelve, és nem kapott olyan figyelmet, amelyet megérdemel.⁷

Ez a tanulmány a Jel 11:19-re fog összpontosítani és az említett úrt fogja megpróbálni betölteni azzal, hogy exegetikai szempontból megvizsgálja az említett szöveget, de ezen túllépve megkísérel választ adni a következő kérdésekre: Milyen teológiai céllal használja fel a könyv szerzője a szövetség ládájának jelképét az adott szövegben? Milyen vonatkozása van ennek a könyv egészének teológiai üzenetére? Először az általunk vizsgált fogalom háttértörténetével foglalkozunk: a szövetség ládája legfontosabb szempontjait fogjuk megvizsgálni az Ószövetségben, valamint a zsidó irodalomban, majd néhány vallástörténeti párhuzamra fogunk rámutatni. Ezt a Jel 11:19 exegézise fogja követni, majd a szöveg teológiai analízise. Végül a konklúzióban összegezni fogjuk kutatásunk eredményét.

1. HÁTTÉRTÖRTÉNET

Ebben a szekcióban megvizsgáljuk a szövetség ládájának ószövetségi terminológiáját, kinézetét és funkcióját, a zsidó irodalomban történő megjelenését, valamint a vallástörténeti párhuzamait. Ezt azért tesszük, hogy ezzel teológiai alapot hozzunk létre a fogalom vizsgálatához a Jelenések könyvében.

⁶ Lásd pl. G. Stevenson: *Power and Place: Temple and Identity in the Book of Revelation*, BZNW 107, Berlin, Walter de Gruyter, 2001. A. Spatafora: *From the „Temple of God” to God as the Temple: A Biblical Theological Study of the Temple in the Book of Revelation*, Tesi Gregoriana Serie Teologia 27, Roma, Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1997. G. K. Beale: *The Temple and the Church’s Mission: A Biblical Theology of the Dwelling Place of God*, New Studies in Biblical Theology 17, Leicester, Apollos és Downers Grove, Ill.: InterVarsity, 2004. R.A. Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*. John and Gloria Ben-Daniel: *The Apocalypse in the Light of the Temple*, Jerusalem, Beit Jochanan, 2003. J. Valentine: *Theological Aspect of the Temple Motif in the Old Testament and Revelation*, PhD Disszertáció, Boston University Graduate School, 1985.

⁷ A Jelenések könyvével foglalkozó átfogó jellegű művek felismerik ugyan, hogy a szövetség ládájának központi szerepe van a Jel 11:19-ben leírt rövid látomásban, de annak teológiai jelentőségével nem foglalkoznak komolyabban - legfeljebb nagyon röviden és tömören szólnak róla. Meglepő, hogy még Bauckham sem foglalkozik a szóban forgó kérdéssel, aki a Jelenések könyve teológiájáról írt egyik legismertebb mű szerzője. Richard Bauckham: *The Theology of the Book of Revelation*, New Testament Theology, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.

1.1 ÓSZÖVETSÉG

1.1.1 TERMINOLÓGIA

Az Ószövetség következetes módon az אָרֶן szóval utal a szövetség ládájára. A kifejezés 195-ször fordul elő a maszoréta szövegben és mindössze két összefüggésben nem utal a szövetség ládájára: 1Móz 50:16-ban koporsót jelent, amelyikbe József holttestét helyezték, valamint 2Kir 12:10-ben egy templomban használt pénzes láda megjelöléseként jelenik meg.

Az אָרֶן kifejezés mindössze 53 alkalommal fordul elő minősítés nélkül az Ószövetségben, ami a szóhasználat mindössze 27.18%-a. Ez az adat Seow szerint a ládával kapcsolatos minősítések fontosságára utal.⁸ A bibliatudósok általában három csoportba⁹ sorolják ezeket a minősítőkel előforduló utalásokat: (1) az Isten nevével kapcsolatos utalások – Isten/Jahve ládája, (2) a szövetség ládája és (3) a bizonyágtétel ládája.¹⁰ Úgyszintén számos utalással is találkozunk az Ószövetségben, amelyek nem mondják ki közvetlenül a láda jelenlétét, de arra következtetni lehet.¹¹

1.1.2 A LÁDA KINÉZETE ÉS ANNAK JELENTŐSÉGE

A szövetség ládáját Bésaléal és Aholiáb készítették el akácfából (אֲרָז) Mózes parancsára (2Móz 31:6, 7; 37:1-9) azzal a képmással összhangban, amely Mózesnek a Sínai-hegyen lett megmutatva (2Móz 25:10-22). A láda dobozra hasonlított és arannyal volt borítva,¹² ami megjelenését fenségessé tette. Négy arany karika

⁸ C. L. Seow: Ark of the Covenant. In: *Anchor Bible Dictionary* 1, 386-393 (387).

⁹ Ezzel ellentétbe Payne a szövetség ládájára történő utalások két kategóriáját említi meg: (a) Istenrel kapcsolatos utalások és (b) megváltásra utaló kifejezések. J. B. Payne: Ark of the Covenant. In: *Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible* 1, 304-310 (304-305).

¹⁰ Az említett csoportokon belül további variációk lehetségesek. Fretheim számítása szerint összesen 21 különböző kifejezéssel utal az Ószövetség a szövetség ládájára, de a leggyakrabban ezt Isten nevével kapcsolatosan teszi. A különböző kifejezések előfordulásának táblázatban bemutatott statisztikájához lásd Fretheim: *The Cultic Use of the Ark of the Covenant in the Monarchical Period*, 10.

¹¹ Pl.: Jahve jelenlétének említése közvetlenül a szövetség ládájára történő utalásként értelmezhető (4Móz 10:35; Zsolt 105:4), valamint a „Jahve előtt” és „Isten színe előtt” kifejezések gyakran a „láda előtt” kifejezéssel szinonim értékűek (pl.: 3Móz 16:1-2; 1Sám 10:25; 2Sám 6:4-5, 14, 16, 17, 21; 1Kir 8:59, 62-65; 9:25; 2Kir 16:14; Józs 6:8; 1Krón 1:6; 13:10; Bír 20:26-27).

¹² A láda súlyával és az ahhoz szükséges arany mennyiségével kapcsolatos számításokhoz lásd J. Derby: *The Gold of the Ark*, *JBQ* 33/4, 2005, 253-256. E. A. Schatz: *The Weight of the Ark of Covenant*, *JBQ* 35/2, 2007, 115-118.

volt az oldalára erősítve, amely lehetővé tette annak arannyal bevont rudakon való hordozását. Ez Jahve jelenlétének szentségére utalt.¹³

A ládát aranyból készült fedél fedte (כַּפֹּתֶיךָ),¹⁴ melynek szélessége és hossza azonos volt a láda dimenzióival. A végein két kiterjesztett szárnyú arany kérub helyezkedett el,¹⁵ amelyek a láda felé tekintettek és beárnyékolták a fedelet (Zsid 9:5). Habár világos, hogy a kérubok Jahve jelenlétével kapcsolatosak – vitatott kérdés azonban, hogy azok Isten trónja hordozóinak vagy részének tekinthetők.¹⁶ Az egész látvány a mennyei fenség gondolatát közvetítette.

1.1.3 A LÁDA JELKÉPES JELENTÉSE ÉS FUNKCIÓI

Mivel a ládát említő ószövetségi szövegek annak több célú használatáról szólnak, ebből arra következtethetünk, hogy a ládának egynél több jelképes jelentése is volt. A következő javaslatok a témával foglalkozó szakirodalomban: szent tárgyakat tartalmazó doboz, Isten trónja, Isten- vagy az Ő trónjának zsámolya, harci eszköz, szekér stb.¹⁷

A jelen tanulmány szerzőjének meggyőződése, hogy a láda multifunkcionális szerepe nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy egyetlen kulcs-szimbólumként értelmezzük, amely különböző összefüggésekben eltérő szerepben jelenik meg. Ezzel összhangban Durham Von Radot követve rámutat arra, hogy a szövetség ládája elsősorban Jahve jelenlétével „intimen kapcsolatos” és ezért annak bármely funkciója ezt a jelenléte feltételezi, azaz erre épít.¹⁸ Ha a szövetség láda mindenekelőtt Isten jelenlétének megtestesítője, akkor ebből logikus arra következtetni, hogy Jahve e földi trónját jelképezhette,¹⁹ amely felett shekina felhőben jelent meg és a szövetségi kapcsolathoz kötődő különböző szerepeket töltött be.

¹³ J. I. Durham: Exodus, WBC 3; Waco, Tex.: Word Books, 1987, 358.

¹⁴ Az Újszövetség a ἱλαστήριον szóval jelöli a fedelet, amely nem csak az engesztelés helyére, hanem ugyanakkor annak módjára is utal (Róm 3:25).

¹⁵ Payne rámutat arra, hogy a kéruboknak emberi megjelenése lehetett (Ez 1:5), így nem hasonlíthatnak pogány szfinxekre (Payne, Ark of the Covenant, 306).

¹⁶ Lásd pl. E. Borowski: Cherubim: God's Throne?, BAR 21/4, 1995, 36-41; D. D. Hannah: Of Cherubim and the Divine Throne: Rev 5:7 in Context, NTS 49/4, 2003, 528-542.

¹⁷ A téma átfogó inductív feldolgozásához lásd pl. P. Porzig: Die Lade Jahwes im Alten Testament und in den Texten vom Toten Meer, BZAW 397, Berlin, Walter de Gruyter, 2009.

¹⁸ Durham: Exodus, 358.

¹⁹ Egyesek a szövetség ládájában csak a trón zsámolyát látják, aminek bibliai alapja is van a következő szövegekben: 1Krón 28:2; 2Krón 6:41; Zsolt 99:5; 132:7-8 (Lásd pl. Seow: Ark of the Covenant, 389). Briggs a láda trónként vagy zsámolyként értelmezése közötti ellentétet „kvázi paradoxikus utalás”-ként látja, amely értelmét veszti, ha figyelembe vesszük azt, hogy Isten jelenléte egyik oldalról nem korlátozható a szövetség ládájára, másik oldalról viszont az egész föld zsámolyának tekinthető (Ézs 66:1). Briggs De Vaux találó megjegyzését idézi álláspontja alátámasztásához:

Amint ismeretes, az Ószövetség egyik fő témája Isten királysága, amelyet gyakran a יהוה שֶׁלֵךְ kifejezés jelöl.²⁰ Ez a terminus vagy ehhez hasonló leírás az ószövetségi könyvek többségében megtalálható.²¹ Az Ószövetség vilásképe Istent királyként mutatja be, aki palotájában ül - nincs koronája vagy kormányzópalcája, de van trónja. Királyi palotája a mennyei templom, melynek központja a mennyei trón volt, amelyet a szövetség ládája jelképezett a földi templomban.²² Maga a trón jelképe tehát királyi, politikai természetű, de mivel liturgikus kontextusban is megjelenik, ezért a politikai mellett kultikus vonatkozása is van.²³ Így a trón ugyanakkor Isten hatalmára és kegyelmére történő utalásként értelmezhető.

1.1.3.1 A LÁDA, MINT ISTEN HATALMÁNAK JELKÉPE

Az Ószövetség teológiája egy bizonyos kapcsolatot feltételez a Szentek Szentjében levő láda/trón és a mennyei trón között: a földi trón a templomi liturgiában a mennyei trónt képviselte, ezért amint arra rámutattunk, Isten jelképesen a Szentek Szentjében lakozott kérubokon trónolva.²⁴ Maga a trón jelképe ebben az összefüggésben királyi hatalom gyakorlására utal.

A láda hatalmi jelképként való megjelenése az ószövetségi Isten mint harcos-király motívumhoz is szorosan kapcsolódik néhány összefüggésben.²⁵

„Értelmetlen azt kérdezni, hogy a kérubok és a láda hogyan lehetnek egyidőben a trón és a zsámoly: ez olyan, mintha azt kérdeznénk, hogy Jahve hogyan ülhet le ott szósz szerint. És a kérdés olyan abszurdnak tűnhetett az Izráelitáknak, mint nekünk: úgy a kérubok mint a láda az isteni jelenlét korlátozott jelképei voltak, amelyek az ő jelenlétének 'székhelyét' jelentették.” R. de Vaux: *Ancient Israel: Its Life and Institutions*, London, Darton, Longman & Todd, 1965, 300 – idézve Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, 88.

²⁰ A téma az egyik legvitatottabb volt az ószövetségi tudományok terén. A magyarázattörténettel kapcsolatosan lásd G. F. Hasel: *Old Testament Theology: Basic Issues in Current Debate*, 4. kiad.; Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1996.

²¹ Lásd pl.: T. Eskola: *Messiah and the Throne: Jewish Merkabah Mysticism and Early Christian Exaltation Discourse*, WUNT 2/142, Tübingen, Mohr Siebeck, 2001, 45.

²² Mettinger találóan megjegyzi: „A mennyei és a földi nem zárja ki ellentétként egymást annak ellenére, hogy tenzióban vannak; inkább a szentély szent területén belül a menny és a föld egygyé válik.” Idézte Eskola: *Messiah and the Throne*, 53 láb. 35.

²³ Seow: *Ark of the Covenant*, 389.

²⁴ Annak ellenére, hogy a két trón között egy meghatározott kapcsolat létezett, Isten jelenléte nem korlátozódott a földi templomra. De Vaux helyesen jegyezte meg, hogy habár a láda Isten jelenlétét jelképezi, korlátai vannak a jelképnek, mivel Istent lehetetlen térre korlátozni. De Vaux: *Ancient Israel*, 300.

²⁵ Briggs hat szövegre hivatkozik, amelyek a szövetség ládájának harci értelmet adnak: 4Móz. 10; 4Móz. 14; Józ. 6; 1Sám. 4; 1Sám. 14; 2 Sám. 11:11. Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, 87 láb. 148.

Ebben a kontextusban a láda/trón a harci eszköz funkcióját tölti be Isten hatalmának látható jelenlétét megtestesítve, aki páratlan erejével népe védelmére kel. Nagy a valószínűsége, hogy ezért számos katonai siker után az izráeliták mágiikus erőt tulajdonítottak a szövetség ládájának. Briggs véleménye szerint a láda hadi célú használata nem volt rendszeres, de hozzájárult annak az elképzelésnek a létrejöttéhez, amely szerint Jahve kérúb szekéren repülve siet népe segítségére.²⁶ A szövetség ládája nem csupán politikai és harci dimenzióval bírt, azaz nem korlátozódott kizárólag a teokratikus uralom gyakorlásának jelképezésére. Amint arra Craigie nagyszerűen rámutatott, Isten hatalma szemléltetésének végső értelme kultikus, mivel imádatra kötelez.²⁷

1.1.3.2 A LÁDA, MINT ISTEN KEGYELMÉNEK JELKÉPE

A szövetség ládája fontos szerepet töltött be a zsidó templomkultuszban. A Zsidó istentisztelet központi szent tárgyának tekintették, mivel felette nyugodott Jahve dicsősége, és itt „őrizte a szövetséget.”²⁸ Ezért a ládához való hozzáférhetőség korlátozott volt: csak egyszer évente, a Jom Kippur ünnep alkalmával, léphetett be a főpap a Szentek Szentjébe, hogy engesztelést szerezzen, amely közvetlenül a szövetség ládájához kapcsolódott. Az engesztelés maga a láda fedelére (a kegyelem trónjára) való vérhintéssel valósult meg (3Móz. 16:14-16), ezért a trónnak kulcs szerepe volt az Istennel való szövetség fenntartásában:

Az Engesztelés Napján megvalósult engesztelés a zsidó teokratikus hit szívének a megvalósulását jelentette: Istennek Izráel királyaként megadatott a neki járó tisztesség és semmilyen bünt, hitelenséget vagy hűtlenséget sem lehetett elnézni, amely királyi uralmának akadályába állhatott volna.²⁹

Így a szövetség ládája a Jom Kippur alkalmával a mennyei szentség és a földi bűn találkozáspontját jelentette, ahol az Isten-ember közösség helyre állt.³⁰ Ebben az összefüggésben a láda Isten „állandó szövetségi tevékenységének szakramentális

²⁶ Lásd pl. 2Sám 22:11; Zsolt. 18:10 és különösen 1 Krón. 28:18.

²⁷ Idézve Eskola: *Messiah and the Throne*, 52 láb. 31.

²⁸ Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, 160.

²⁹ Eskola: *Messiah and the Throne*, 55.

³⁰ „A kultikus szertartás teljes egészében jelentését veszítette az engedelmesség utáni belső vágy nélkül. A láda szerepe a következőben bármitől jobban megmutatkozott: a szövetség valóságára és emlékezetben tartására emlékeztette az embereket, valamint Istenre, aki mindezen dolgok mögött állt.” Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, 91.

jeleként³¹ szerepel, amely az Ő kegyelmének és szövetségi szeretetének megtestesítője.

1.1.3.3 A LÁDA, MINT TÁROLÓ

A szövetség ládája a trón szerepe mellett tárolói funkcióval is bírt.³² Isten csodálatos cselekvésének „bizonyosságát” hordozta magában (2Móz 25:16). Elsősorban az isteni törvényt, a kőtáblákba vésett Tízparancsolatot tárolta, amely Jahve királyságára és ezzel együtt az Ő parancsoló hatalmának valóságára emlékeztetett. Emellett Áron, Mózes utasítására, a ládába helyezett egy edény mannat, valamint az ő kivirágzott vesszejét (2Móz 16:33-34; 4Móz 17:10)³³ – ezek jelképesen Isten gondviseléséről és kegyelméről tanúskodtak. Így a szövetség ládájának tartalma is ugyanazt a kettős célt szolgálta, mint maga a láda: Isten törvényadó hatalmára, valamint gondviselő kegyelmére emlékeztetett.

1.2 ZSIDÓ IRODALOM

Amint azt láthattuk, a szövetség láda központi szerepet töltött be a zsidó templomkultuszban és az ószövetségi templom-teológiában. Ennek ellenére meglepő, hogy az intertestamentális és a későbbi zsidó irodalomban kevés utalást találunk erre a központi kultikus bútorzatra. A mindössze néhány rendelkezésünkre álló utalás a szövetség ládája eltűnését próbálja megmagyarázni és a megtalálással kapcsolatos reménységnek ad hangot.

Nem teljesen világos előttünk a szövetség láda eltűnésének pontos ideje és

³¹ Payne: *Ark of the Covenant*, 306.

³² Von Rad számára a trón és a tároló szerep kettőssége elfogadhatatlan, de De Vaux rámutatott, hogy a tárolói funkció közvetlenül a trón szerephez kapcsolódik. Ezt az ókori közel-keleti irodalomból és művészetéből vett párhuzamokkal igazolta, melyek szerint a trónok törvényi szabályzatokat tartalmaztak, amelyek kötelező érvényűek voltak azokra, akik a királyt vagy azt az istenséget imádták, amelyik jelenlétét hitték a trón felett. De Vaux: *Bible et Orient*, 231-59 idézve Durham: *Exodus*, 358. M. Barker a szövetség ládája különböző funkcióit forráskritikai szempontból vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy 5Mózesben „a láda már nem volt többé a trón, vagy az Úr zsámolya; egy doboz volt, amelyben a Törvény tábláit tárolta.” Barker ellentétet lát a mózesi könyvek ládát leíró különbözői hagyományai között, de érvei egyoldalúak, ezért nem elég meggyőzőek és elfogadhatatlanok. M. Barker: *The Older Testament: The Survival of Themes from the Ancient Royal Cult in Sectarian Judaism and Early Christianity*, Sheffield, Sheffield Phoenix Press, 2005, 152.

³³ Eredetileg a manna korszát és Áron vesszejét a szövetség ládája elé kellett helyezni, de Zsid. 9:4 szerint a ládába tették őket. Ismeretes, hogy Salamon idejében már csak a két kőtábla volt a ládában (1Kir 8:9).

annak körülményei, mivel a Biblia hallgat e kérdést illetően. Elvileg eltűnhetett vagy megsemmisülhetett az i.e. 10. században, amikor Sisák egyiptomi király elfoglalta Jeruzsálemet (1Kir 14:25-28), vagy amikor valamivel később Joás, Izráel királya, egy hadjárat alkalmával kirabolta a jeruzsálemi templomot (2Kir 21:4-6). Érdekes megfigyelni, hogy i.e. 586-ban, amikor Nabuzár-Adán (Nabukodonozor hadnagya) felgyújtotta a templomot (2Kir 25:8-10) és a templomi szent edényeket zsákmányként Babilonba vitte, nem találkozhatott a szövetség ládájával, mivel a szöveg nem tesz erről említést (2Kir 25:13-17).³⁴

A zsidó hagyomány szerint Jeremiás (2Mak 2:4-8) vagy egy angyal (2Bar 6:7-9) rejthette el a szövetség ládáját a szent sátorral, valamint a füstölő oltárral együtt a Nébó hegyén egy barlangban. Ezt a hagyományt Eupolemus történész is megerősíti,³⁵ valamint a miletusi Alexander Polihystor is, akinek forrása valószínűleg az előbbi szerző volt. Egy másik zsidó legenda szerint Jósiás király rejtette el a szövetség ládáját egy szikla alá.³⁶

A láda nem lett újra elkészítve a második templom számára, és Jeremiás is azt az álláspontot képviselte, hogy ezt nem szükséges megtenni (Jer 3:16). Ezékiel új templomról szóló látomásában sem jelenik meg ez a központi kultikus bútorzat (Ezék 40-48). Josephus feljegyezi, hogy amikor Pompeius i.e. 63-ban erőszakkal betört a templomba látta a szent tárgyakat, amelyeket fel is sorol leírásában, de nem említi közöttük a szövetség ládáját, annak ellenére, hogy Pompeiusz magába a Szentek Szentjébe is bemerészelt menni.³⁷ Tacitus is egyetért ezzel a beszámolóval.³⁸

Habár Jeremiás próféta megjövendölte, hogy az eljövendő napokban nem fogják keresni a szövetség ládáját, mivel „Jeruzsálemet hívják majd az Úr királyi-székének” (Jer 3:16-17), a láda megtalálásával kapcsolatos reménységek mégsem tűntek teljesen el. Egy zsidó hagyomány azt a reményt táplálta, hogy a szövetség ládája előkerül a jövőben – pontosabban, annak megjelenése a végidőhöz kötődik, amely Izráel helyreállításával kapcsolatos. E reménység szerint a feltámadás

³⁴ Habár Price azt a lehetőséget fontolgatja, hogy a láda a templom-hegy alatt rejtőzik, objektíven megállapítja: „Nem áll rendelkezésünkre döntő bizonyíték a láda létezését illetően és annak rejtkehelye sem állapítható meg bizonyossággal.” Ennek ellenére Price úgy véli a bibliai, történelmi és a hagyományi források vizsgálata alapján, hogy a szövetség ládája még mindig létezhet és így felfedezhető. Randall Price: *Searching for the Ark of the Covenant*, Eugene, Oreg.: Harvest House Publishers, 2005, 207-208.

³⁵ Lásd Eusebius: *Praep. Evang.* 9.39.

³⁶ b. Yoma 53b-54a; m. Šeqal. 6:1-2. Horayot 12a szerint Jósiás a szövetség ládája mellett a felkenési olajat, a manás korsót és Áron vesszejét is elrejtette.

³⁷ *Ant.* 14.71-72; *BJ* 1.152-153, 5.5.

³⁸ *Hist.* V. 9.

alkalmával a láda is előkerül és a Sínai-hegyen fog megjelenni, a szentek gyülekezésének helyén.³⁹ Szükséges azonban kihangsúlyozni, hogy ez a reménység nem tekinthető általánosnak, mint ahogy azt Beale is megjegyzi:

A zsidó irodalom, 2Mak 2 és 2Bár 6 kivételével, nem fűzött váradalmakat a láda szó szerinti megjelenéséhez, hanem megerősítette annak elveszését. Az Ószövetség inkább Isten jelenlétének Izráelben történő újramegjelenése iránt táplált reménységet, amit tulajdonképpen a láda kifejezett.⁴⁰

1.3 VALLÁSTÖRTÉNETI PÁRHUZAMOK

A bibliatudósok a XX. században különböző ókori közel keleti vallástörténeti párhuzamokat vizsgálva próbáltak fényt vetni a szövetség ládája természetére és funkciójára. Ebből kifolyólag a ládát pl. a következő dolgokkal hasonlították össze: sátor-szentélyek (Morgenstern), miniatűr templomok (May), istenségek szekerei (Torczyner), négyzetalakú trónok (Kristensen), istenek koporsói (Hartmann) stb.⁴¹ Egyetértünk C. L. Seow véleményével, aki szerint két párhuzam áll a legközelebb a szövetség ládájához:

1. Az ókori sátor-szentélyek. Az Ószövetségben a szent sátor szorosan kapcsolódott a szövetség ládájához, mivel a láda hajlékának volt tekintve. Hasonló építményekkel találkozunk az Iszlám előtti arab beduinoknál, valamint a kárhágóiaknál és a föníciaiaknál is.
2. Az ókori keleti trón-zsámolyok. Az ókori Közel-Keleten a trónokat zsámollyal együtt készítették. Ez világos Ahírám szarkofágjának kék trónjairól, valamint egy megiddói elefántcsontból készült emléktábláról, amelyek úgy mutatják be a trónt, mint amely egy doboz szerű zsámolyon nyugszik. Úgyszintén megfigyel-

³⁹ Barker megjegyzi, hogy az első templom mindig az igazi templomként volt számon tartva. Ezért a váradalmak szerint a messiási korban öt dolog lesz helyreállítva, amely jelen volt az első templomban, de nem volt a másodikban: a tűz, a láda, a menóra, a Lélek és a kék trónok. Lásd *Numeri Rabbah* XV.10; *Vitae prophetarum* 2:14-15. M. Barker: *Temple Theology: An Introduction*, London, SPCK, 2004, 76-77.

⁴⁰ Beale: *The Book of Revelation*, NIGTC, Grand Rapids, MI, Eerdmans és Carlisle, Paternoster, 1999, 619.

⁴¹ A különböző kritikai elméletek áttekintését és analíziséhez lásd M. H. Woudstra: *The Ark of the Covenant from Conquest to Kingship*, Philadelphia, Pa.: Presbyterian and Reformed, 1965.

hető, hogy Tutankhamon-, valamint a Hettita királysággal kapcsolatos trón-zsámolyok a szövetség ládájához hasonló doboz alakú készítmények voltak.⁴²

A párhuzamok ellenére szinte általánosan elfogadott tény, hogy úgy kinézését, mint funkcióját illetően, a szövetség ládája egyedülálló kultikus jelkép volt az Ókori Közel-Keleten.

2. A JEL 11:19 EXEGETIKAI ANALÍZISE

A háttértörténet áttekintése után, amelyben a szövetség ládája jelentőségére és funkcióira összpontosítottunk, a Jel 11:19-ben megjelenő utaláshoz fordulunk. A szöveget exegetikai szempontból fogjuk megközelíteni, hogy így a láda teológiai funkciójának vizsgálata szilárd alapra épülhessen.

2.1 SZÖVEGKRITIKA ÉS FORDÍTÁS

A Jel 11:19 szövege (NA 27): Kai. hvnoi,gh o` nao.j tou/ qeou/ \*<sup>1</sup>o` evn tw/| ouvranw/| kai. *²w;fqh h` kibwto.j th/j diaqh,khj aurtou/ evn tw/| naw/| aurtou/(kai. evge,nonto avstrapai. kai. fwnai. kai. brontai. kai. *³seismo.j kai. ca,laza mega,lhÅ

A Nestle-Aland 27 szövegének textuális döntései objektívek – nem találunk erősen vitatott problémával, amely a szakasz jelentését komolyabban befolyásolhatná. Ennek ellenére, a következő variánsok figyelmet igényelnek:⁴³

*1: A kéziratok jelentős száma kihagyja a ó névelőt az *ἐν* előtt (ρ^{47} s 025 046 051 Andreas Byzantine cop^{sams bomss}). Ennek ellenére egyetértünk Auneval, hogy a névelő szükségességét nemcsak erőteljes textuális bizonyásgtétel támasztja alá, hanem a Jelenések könyve stílusával való összhang. Így a névelő elhagyása másolói mulasztásnak tekinthető.⁴⁴

*2: **C** az *ἐδόθη* szó betoldását javasolja. Habár ez a javaslat érdekesnek tűnik, mivel a *δίδωμι* ige aoriszt passzívban huszonegyszer jelenik meg a Jelenések könyvében és Isten szuverén cselekvésére vagy engedélyezésére utal (ún. isteni pasz-

⁴² Seow: *Ark of the Covenant*, 388-389.

⁴³ A szövegkritikai jegyzetek főleg Aune nagyszerű kommentárjának szövegkritikai javaslatain alapulnak. D. E. Aune: *Revelation 6-16*, WBC, 52b; Dallas, Tex.: Word Books, 1998, 651.

⁴⁴ Uo. Ezzel ellentétben Metzger a névelő nélküli olvasatot támogatja. Lásd B. M. Metzger: *A Textual Commentary on the Greek New Testament: A Companion Volume to the United Bible Societies' Greek New Testament*, 4. kiad.; Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1994, 672-673.

szív). Mégsem elegendő csupán a C bizonyágtétele ahhoz, hogy azt az eredeti szöveg részének tekinthessük.

*3: Három variáns lehetséges: σεισμὸς (⌘ 025 051 Andreas vg [*terraemotus*]), σεισμοί (Oecumenius²⁰⁵³ Andr¹⁷⁷⁸ n²⁴²⁹) és a szó elhagyása (Andr^{f2023text} 046 Byzantine syr^{ph}). Az első lehetőség tűnik a legelfogadhatóbbnak, nemcsak a kéziratok bizonyágtételének súlya miatt, hanem azért, mert a kifejezés háromszor is előfordul ugyanazoknak a szavaknak a kíséretében (Jel 8:5; 11:19 és 16:18).

A szöveg fordítása: „Megnyílt az Isten mennyben levő temploma és láthatóvá lett az ő szövetsége ládája az ő templomában. És villámlások, szózatok, mennydörgések, rengés és nagy jégeső lett.”

2.2 A SZAKASZ KONTEXTUÁLIS ANALÍZISE

A kommentátorok véleménye megoszlik a Jel 11:19 kontextuális hovatartozása kérdésében. Habár a többség azt feltételezi, hogy a szöveg a hetedik trombita természetes zárószakasza (11:15-19),⁴⁵ ez a nézet nem problémamentes.⁴⁶ Számos strukturális, kontextuális és teológiai érv szól amellett, hogy a szakasz inkább a 12. fejezettel kezdődő látomás bevezető templom-látomásaként értelmezendő.⁴⁷ Ami a struktúrára épülő érvet illeti, konszenzus létezik afelől, hogy a 12:1 egy új látomás kezdetét jelöli. Mivel a könyv minden látomását mennyei templom-jelenet vezet be, nincs okunk arra következtetni, hogy a *Kozmikus konfliktus* látomás kivételt képezne. Mivel a szövetség láda megjelenése Jel 11:19-ben központi templombútorzathoz fűződik és a *ναός* szó kétszer is megjelenik a versben,

⁴⁵ Lásd pl. G. R. Osborne: *Revelation*, BECNT, Grand Rapids, Mich., Baker, 2002, 447. E. Schüssler Fiorenza: *Revelation: A Vision of a Just World*, Proclamation Commentaries, Minneapolis, Minn., Fortress, 1991, 79. G. K. Beale: *The Book of Revelation*, 618-620. E. M. Boring: *Revelation*, IBC, Louisville, Ky., Westminster/John Know Press, 1989, 149. L. L. Thompson: *Revelation*, ANTC, Nashville, Tenn., Abingdon, 1998, 129-130. J. R. Michaels: *Revelation*, IVP NTCS, Downers Grove, Ill.: InterVarsity, 1997, 146-147.

⁴⁶ Ha a hetedik trombita a parúziára utal, akkor a Jel 11:19-ben megnyíló templom nem illik ebbe az összefüggésbe, mivel János nem lát templomot az Új Jeruzsálemben (Jel 21:22) R. Wall: *Revelation*, NIBCNT, Grand Rapids, Mich., Hendrickson, 1991, 154.

⁴⁷ Ez az álláspont egyre elterjedtebb a kommentátorok között. Lásd pl. Aune: *Revelation 6-16*, 661. Wall: *Revelation*, 155. S. S. Smalley: *The Revelation to John*, Downers Grove, Ill., InterVarsity, 2005, 255-256. R. Stefanović: *Revelation of Jesus Christ*, Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 2002, 361, 367-368. P. Minear: *New Testament Apocalyptic*, IBT, Nashville, Tenn., Abingdon, 1981, 91-92. E. Müller: *Microstructural Analysis of Revelation 4-11*, AUSDDS 21, Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 1996, 325-331. C. M. Maxwell: *God Cares*, 2 vols. Boise, Idaho, Pacific Press Publishing Association, 1985, 2:58-61, 309-310. Strand: *The Eight Basic Visions*, 114. J. F. Walvoord: *The Revelation of Jesus Christ*, Chicago, Ill., Moody, 1966, 186. M. Wilcock: *The Message of Revelation: I Saw Heaven Open, The Bible Speaks Today*, Leicester, InterVarsity Press, 1975, 110.

világos hogy bevezető templom-látomásról van szó, amely szorosan fűződik az azt követő szekcióhoz. A strukturális összefüggés mellett számos kontextuális érv is az általunk képvisel vélemény mellett szól. A legjelentősebb az ὠφθη („látathatóvá lett”)⁴⁸ használatával kapcsolatos, amely csupán háromszor jelenik meg a könyvben: a Jel 11:19-ben a ládához, a Jel 12:1-ben az asszonyhoz és a Jel 12:3-ban viszont a sárkányhoz fűződik. Osborne jogosan lát szoros kapcsolatot a három „kinyilatkoztatás” között és logikai progresszió mellett érvel, amely a 11. fejezettől a 12. fejezet felé halad.⁴⁹ Az ἐν τῷ οὐρανῷ további kapcsolatot sejtet az említett három szöveg között, mivel mindhárom képben előfordul.⁵⁰ Teológiai szempontból a szövetség láda látomása megfelelő bevezetést nyújt a *Kozmikus konfliktus* szent háborújába. Isten trónjának jelképeként rámutat arra, hogy a globális jellegű hatalom körüli összetűzésben (12:1-15:4) kinek a trónja fogja a végső diadalt aratni.

2.3 A SZAKASZ A JELENÉSEK KÖNYVE STRUKTÚRÁJÁBAN

Egy mondás szerint: ahol tizenketten összejönnek a Jelenések könyvéről vitázni, ott tizenhárom véleménnyel találkozhatunk. Ez a magyarázati kreativitás talán a könyv strukturális jellegzetességeit illetően jut a leginkább kifejezésre, melynek saját terjedelmes szakirodalma van.⁵¹ Osborne találón jegyzi meg, hogy:

A Jelenések könyve egy alaposan átgondolt munka, melyben világos szerkezet figyelhető meg és minden egyes elem továbbvezeti az olvasót annak az alapvető apokaliptikus tételnek a kidolgozásában, mely szerint Isten szuverén uralmat gyakorol a történelem felett.⁵²

Egyetértünk azzal a nézettel, hogy a Jelenések könyve khiasztikus szerkezetben íródott, amelyben a 11:19 stratégiaileg kulcsfontosságú helyen található. A következő khiaszmust tartjuk a legvalószínűbbnek:

⁴⁸ A καὶ εἶδον és a ταῦτα εἶδον szerepe a Jelenések könyve látomásainak strukturális vizsgálatában jól ismert. A Jel 11:19 és 12:1-ben az aorisztosz aktív ὁράω helyett (amely εἶδον), ugyanez a szó aorisztosz passzívban fordul elő (ὠφθη). A különbsége ellenére a kifejezése strukturális funkciójában nem történik változás.

⁴⁹ Osborne: *Revelation*, 448, cf. Müller: *Microstructural Analysis of Revelation 4-11*, 327-328. J.-P. Charlier: *Comprendre l'Apocalisse*, 2 köt.; Paris, Les Editions du Cerf, 1991, 263.

⁵⁰ A három szöveg közötti kapcsolatok táblázatos bemutatásához lásd Müller: *Microstructural Analysis of Revelation 4-11*, 329.

⁵¹ A különböző álláspontok tömör összefoglalását lásd pl. Beale: *The Book of Revelation*, 108-151.

⁵² G. R. Osborne: *A Hermeneutikai Spirálisa*, Budapest, KIA, 2001, 261.

A. PROLÓGUS (1:1-8)

B. BEVEZETŐ LÁTOMÁS (1:9-3:21): Ígéret a küzdő egyháznak

C. 7 PECSÉT (4:1-8:1)

- Szentély bevezető látomás (4:1-5:14)
- Látomás (6:1-17; 8:1)
- Közjáték (7:1-17)

D. 7 TROMBITA (8:2-11:18)

- Szentély bevezető látomás (8:2-6)
- Látomás (8:7-9:21; 11:14-18)
- Közjáték (10:1-11:13)

E. KOZMIKUS KONFLIKTUS (11:19-15:4)

- Szentély bevezető látomás (11:19)
- Látomás (12:1-13:18; 14:6-20)
- Közjáték (14:1-5)

D'. 7 CSAPÁS (15:5-18:24)

- Szentély bevezető látomás (15:5-8)
- Látomás (16:1-21)
- Babilon függelék (17:1-18:24)

C'. VÉGÍTÉLET ÉS JUTALOM (19:1-22:5)

- Szentély bevezető látomás (19:1-10)
- Látomás (19:11-21)
- Millennium függelék (20:1-15)

B'. ZÁRÓ LÁTOMÁS (21:1-22:5): Az ígéret teljesítése a győzedelmes egyháznak

A' EPILÓGUS (22:6-21)

A khiasztikus szerkezetből kitűnik, hogy a 11:19 a könyv egyik legfontosabb verse, mivel a központi látomás (12:1-15:4) bevezető látomásaként szerepel, amely, a többi bevezető látomásokhoz hasonlóan, a mennyei szentélyhez fűződik és ezzel teológiai bevezetést nyújt a kozmikus konfliktus látomásba.

2.4 A KULCS MOTÍVUMOK ANALÍZISE

Jel 11:19 három motívumot tartalmaz: (1) a mennyei templom megnyílása, (2) a szövetség ládájának láthatóvá válása Isten templomában, valamint (3) atmoszférikus és szeizmikus jelenségek leírása. A három motívum között világos kapcsolat létezik: a szövetség ládája a látomás fókuszpontja, míg a templom megnyílása a láda láthatóságát szolgálja, az atmoszférikus és szeizmikus jelenségek viszont a ládához kötött kísérelőjelenségek. Az alábbiakban ezeket a motívumokat közelebbről megvizsgáljuk.

3.4.1 ELSŐ MOTÍVUM: A MENNYEI TEMPLOM MEGNYÍLÁSA

A Jel 11:19-ben templomot jelölő *ναός* szó tizenháromszor fordul elő a könyvben.⁵³ Habár a LXX-ban és az Újszövetségben a *ἱερόν* szó is templomot jelent, érdekes módon a mennyei templomra kizárólag a *ναός* szóval utal a Jelenések könyve szerzője. Michel szerint a *ναός* szónak szűkebb és tágabb templomra vonatkozó jelentésköre is van az Újszövetségben és ugyanakkor gazdagabb kifejező képessége van a *ἱερόν* szónál.⁵⁴

Az ókori világban a templom ajtajának megnyílása isteni csodának számított.⁵⁵ A *b.Yoma* 39b-ben leírt hagyomány szerint negyven évvel a jeruzsálemi templom lerombolása előtt a templom ajtók maguktól megnyíltak. Ehhez hasonló csodákkal a görög-római irodalomban is találkozunk. Pl.: Aune párhuzamot figyelt meg Vergilius leírása és a Jel 11:19 között:

Alig kezdtem el beszélni, amikor minden remegni kezdett: a templom, a szent bér - az egész hegy megmozdult körülöttünk. A szentély megnyílt, az állvány csengett. Földre terültünk és hangot hallottunk: „Óh, Dardaniak! Merész emberek! Az a föld, amely először nektek és atyáitoknak szülést adott, gazdagsággal és örömmel fog benneteket magához venni. Keressétek ősanjátokat!”⁵⁶

Isten templomának a megnyílása (ἡνοίγη) Jel 11:19-ben látszólagos párhuzamot sejtet a 4:1-ben megjelenő nyitott ajtóval (θύρα ἡνεώγη μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ). A két szöveget azonban mégsem kezelhetjük közvetlen párhuzamként.⁵⁷

⁵³ Jel 11:1, 2, 19; 14:15, 17; 15:5, 6, 8 (2x); 16:1, 17; 21:22 (2x).

⁵⁴ Michel: „*ναός*,” *TDNT* 4:880-890.

⁵⁵ Xenophon, *Hellenica* 6.4.7; Tacitus, *Hist.* 5.13; Cassius Dio, 66(64).8.2.

⁵⁶ Vergilius, *Aeneas* 3.90–96, idézve Aune: *Revelation* 6-16, 676-677.

⁵⁷ Pl. Osborne elköveti ezt a hibát mindkét nyitott ajtót egy lapra téve és mindkettőt „apokaliptikus jelként” látva, amely arra mutat rá szerinte, hogy a vég elérkezett. Osborne: *Revelation*, 448.

A mennyei nyitott ajtó és a megnyílt menny is jelentős apokaliptikus motívumok voltak úgy a zsidó, mint a görög-római irodalomban, amelyeket gyakran teofánia követett.⁵⁸ Ettől különbözően a 11:19-ben Isten mennyei templomának (ναός τοῦ θεοῦ ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ) megnyílásáról, nem pedig maga a menny, vagy valamilyen ajtó megnyílásáról olvasunk. Mégis, a templom megnyílása a látomás többi teofániai jelenségeivel együtt Isten jelenlétére, az Ő megjelenésére utal, míg maga a menny megnyílásának motívuma (4:1; 19:11) „kinyilatkoztató látomások bevezetésére”⁵⁹ szolgál. Briggs találóan megjegyzi, hogy a templom megnyílása 11:19-ben arra hívja fel a figyelmet, hogy „egy nagy fordulópont következik be a drámában.”⁶⁰ Így a jelenet nem öncélú, hanem rendeltetése az, hogy a szövetség ládájára irányítsa a figyelmet azzal, hogy láthatóvá teszi annak megpillantását. Egyetértünk Bauckhammal, aki ebben Isten hatalmának és dicsőségének kinyilatkozását látja, amely a 12:1-15:4 látomásban fog megnyilvánulni úgy az Ő népe, mint ellenségei iránt.⁶¹

3.4.2 MÁSODIK MOTÍVUM: A SZÖVETSÉG LÁDÁJA LÁTHATÓVÁ VÁLIK

Ez a motívum a meglepetés jellegével bír, mivel szövetségünk kivételével a korai keresztény és a kortárs zsidó irodalomban sehol sem olvasunk mennyei szövetség ládáról. A földi szentélyben a láda látványát függöny takarta el, amely a bűn által létrejött válaszfalat jelképezte. Azonban a Jelenések könyve által leírt mennyei templomban nem találkozunk kárpittal, így a templomba való pillantás lehetővé teszi a szövetség ládájának látványát, azaz Isten közvetlen jelenlétének kinyilatkoztatásával szembesít.⁶² Így a 11:19-ben megjelenő isteni jelenlét tematikus párhuzamot alkot a 21:3-al,⁶³ ahol „az Isten sátora az emberekkel van, és velük lakozik.” Ezért Michaels úgy véli, hogy a mennyei szövetség ládának megpillantásával János közelebb kerül Isten látványához, mint bárhol a többi látomásaiban.⁶⁴

Az ὠφθη („láthatóvá vált”) kifejezés ládával kapcsolatos használata a 11:19-ben jelentős, mivel ezen kívül mindössze kétszer fordul elő a könyvben: 12:1-ben („nagy jel az égben”) az asszonnyal és 12:3-ban („más jel az égben”) a sárkánnyal kapcsolatos. Mindhárom „láthatóvá válás” az égben történik. Osborne

⁵⁸ Lásd D. E. Aune: *Revelation 1-5*, WBC 52a; Dallas, Tex., Word, 1997, 280-282.

⁵⁹ Aune: *Revelation 6-16*, 662.

⁶⁰ Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, 93 lábj. 167.

⁶¹ R. Bauckham: *The Climax of Prophecy*, Edinburgh, T&T Clark, 1993, 203.

⁶² Ben-Daniel: *The Apocalypse in the Light of the Temple*, 178.

⁶³ Osborne: *Revelation*, 448.

⁶⁴ Michaels: *Revelation*, 146.

véleménye szerint az ὄφθη használata a három szöveg logikai kapcsolata mellett szól és „lineáris progressziót” feltételez a 11. fejezettől a 12. felé.⁶⁵

A láda „az ő szövetség ládájaként”⁶⁶ (ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ) van jellemezve a 11:19-ben. A διαθήκη szó egyedül itt fordul elő a Jelenések könyvében, habár a szövetség gondolata tematikailag az egész könyvön keresztülhúzdódik.⁶⁷ A szöveg úgyszintén kihangsúlyozza, hogy a szövetség ládája Isten tulajdona. Ezzel kiemeli a szövetséghez való isteni ragaszkodást, azaz az Ő szövetségi hűségét.⁶⁸ Ez azért fontos, mivel a láda láthatóvá válásának célja van. A következő motívumból kitűnik, hogy Isten a versben nem passzív, hanem aktívan cselekvő alanyként jelenik meg és erre a szövetségi hűségé indítja.

3.4.3. HARMADIK MOTÍVUM: ATMOSZFERIKUS ÉS SZEIZMIKUS JELENSÉGEK

A Jel 11:19-ben megjelenő atmoszferikus és szeizmikus jelenségekkel Bauckham foglalkozott a legalaposabban, ezért a téma kutatásában megkerülhetetlen.⁶⁹ Véleménye szerint ezt a motívumot szükséges még három szöveggel egy síkba helyezni a Jelenések könyvében, és így egy isteni teofániát jelképező progresszív utalássorozatot figyelhetünk meg. Ez az egész könyvön keresztülhúzdódó motí-

⁶⁵ Osborne: *Revelation*, 448.

⁶⁶ Első látásra a kifejezés két fordítási lehetőséget enged meg: (a) az ő szövetségének ládája és (b) az ő szövetségládája. A kérdés az αὐτοῦ szerepére összpontosul: vajon csak a „ládát” módosítja-e, vagy a teljes kifejezést – a szövetségládát? Smalley az első fordítási lehetőséget fogadja el a görög szórendre, valamint a „az ő (Isten) szövetsége” kifejezés gyakori ószövetségi előfordulására hivatkozva (pl. 2Móz 2:24; 5Móz 4:13; 1Krón 16:15; Zsolt 25:10; Ezék 17:14; Dán 9:4 stb., habár ez a kifejezés nagyon ritka az Újszövetségben). Aune ezzel ellentétben a második fordítási lehetőség mellett érvel, amely nem helyez olyan nagy hangsúlyt maga a szövetség gondolatára, mint az első fordítás. Smalleyhoz hasonlóan ő is ószövetségi háttérre hivatkozva védi álláspontját: kiemeli, hogy a „Jahve szövetségládája” és az „Isten szövetségládája” kifejezések harmincszor jelennek meg az Ószövetségben (pl. 4Móz 10:33; 14:44; 5Móz 10:8; 31:9; Józ 3:3; 4:7; 6:6; 1Sám 4:3; 1Kir 3:15; 1Krón 15:25–26; 2Krón 5:7). Smalley javaslata elfogadhatóbbnak tűnik, annál inkább, mivel Jel 11:19-ben a szövetség szó egyetlen előfordulásával találkozunk az egész könyvben, amelynek fontos teológiai jelentősége van.

⁶⁷ Lásd pl. Jel 3:20; 5:9-10; 7:15-17; 21:3-4 stb.

⁶⁸ Wall: *Revelation*, 155.

⁶⁹ Richard Bauckham: *The Eschatological Earthquake in the Apocalypse of John*, *NovT* 19, 1977, 224-233. Ez a tanulmány újra ki lett adva a szerző következő tanulmánygyűjteményében: Bauckham: *The Climax of Prophecy*, 199-209. A témával kapcsolatosan lásd úgyszintén J. Lambrecht: *A Structuration of Rev 4,1-22,5*, in *L'Apocalypse johannique et l'Apocalyptique dans le Nouveau Testament*, J. Lambrecht, szerk., BETL 53, Leuven, Leuven University Press, 1980, 93-95 (77-104). U. Vanni: *La struttura letteraria dell' Apocalisse*, J. Lambrecht, szerk., 2. kiad.; Napoli, Morcelliana, 1980, 141-148.

vum Isten „mindenható, cselekvő hatalmára”⁷⁰ hívja fel a figyelmet azzal, hogy a 2Móz 19-20-ban leírt Sínai-hegyi teofániára utal.⁷¹

Jel 4:5: ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ

Jel 8:5: βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός.

Jel 11:19: ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμός καὶ χάλαζα μεγάλη

Jel 16:18-21: ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμός ... μέγας ... καὶ χάλαζα μεγάλη

Bauckham nagyszerűen megfigyeli, hogy a jelenségek fokozatos bővülése arra mutat rá, hogy az isteni ítélet látomásról látomásra egyre intenzívebb, amíg el nem éri a tetőpontot.⁷²

Amint azt említettük, a Jel 11:19-ben leírt jelenségek elsődleges háttere a Sínai-hegyi teofánia, amely Isten fenségére és jelenlétére hívja fel figyelmünket. A földrengés gyakori apokaliptikus motívum,⁷³ amely az Ószövetségben és a zsidó irodalomban a teofánia kísérőjeleként jelenik meg: az egész világegyetem, az égitestek, a föld, a tenger, a föld alapjai remegnek Isten megjelenésekor.⁷⁴ A teremtett világ gyakran a következő események előtt remeg: (1) amikor Isten harcosként eljön az Ő ellenségeivel megküzdeni,⁷⁵ (2) amikor Isten eljön, hogy uralkodjon a népek felett⁷⁶ vagy (3) amikor Isten azért jön el, hogy megítélje a gonoszokat.⁷⁷ Az apokaliptikus váradalmak egy nagy kozmikus rengést látnak előre a végső eszkatológiai teofániát megelőzően, amely az említett szempontok mindegyikét magába foglalja.⁷⁸ Ez az Úr napjához kötődő eszkatológiai teofánia

⁷⁰ R. C. H. Lensk: *The Interpretation of St. John's Revelation*, Minneapolis, Minn., Augsburg Publishing House, 1963, 359.

⁷¹ Lásd különösen 2Móz 19:18 és 20:18.

⁷² Bauckham: *The Climax of Prophecy*, 204.

⁷³ Fontos szem előtt tartani, hogy az i.sz. első századi Kis-Ázsiában a "földrengés" gondolata időszzerű erővel bírt, mivel ez a század néhány pusztító földrengésről híres. A görög-római világ a földrengéseket gyakran isteni rosszállás jeleként értelmezte. Bauckham: *The Climax of Prophecy*, 206-207.

⁷⁴ Sir 16:18-19; Jud. 16:15; TLevi 3:9.

⁷⁵ Bír 5:4-5; Jóel 2:10; Mik 1:4; Zsolt 78:7-8.

⁷⁶ Zsolt 97:5; 99:1.

⁷⁷ Ézs 13:13; 24:18-20; 34:4; Jer 51:29; Ezék 38:20; Náh 1:5.

⁷⁸ 1Én 1:3-9; 102:1-2; TMos 10:1-7; 2Bar 32:1.

gyakran „új Sínai-hegyi teofániaként” van bemutatva, amely közvetlen isteni beavatkozást feltételez.⁷⁹

3. TEOLÓGIAI JELENTŐSÉG

A Jelenések könyvére írt szakirodalom a szövetség ládája megjelenésének jelentőségét a 11:19-ben általában abban látja, hogy Isten bekövetkező ítéletére vagy/és az Ő szövetségi hűségére hívja fel a figyelmet. Emellett más javaslatok is születtek, amelyek a láda jelképében a következő témákra való emlékeztetést látnak: az üdvözültek végidei jutalma,⁸⁰ az Isten jelenlétéhez való közvetlen hozzáférhetőség lehetősége az újszövetség eredményeként,⁸¹ a hűségesek státusza és Istennel való közössége.⁸² Habár ezek az értelmezési lehetőségek nem zárják közvetlenül ki egymást, véleményünk szerint csak részlegesen tükrözik a láda teológiai funkcióját az adott összefüggésben. A hiány oka abban kereshető, hogy az értelmezők hajlamosak figyelmen kívül hagyni az ószövetségi háttér bizonyos szempontjait és ugyanakkor szem elől téveszteni a trón motívumának központiságát a Jelenések könyvében, amely jelentős fényt vet az adott kérdésre. Javaslatunk, hogy a szövetség ladjának három alapvető teológiai funkciója van a 11:19-ben, amelyek szorosan összefüggnek és a következőkben feldolgozásra kerülnek.

3.1. ISTEN SZÖVETSÉGI HŰSÉGE

A szövetség ládája Isten szövetségi ígéretének látható jelképe volt az Ószövetségben. Annak megnyilatkozása jól ismert teofanikus jelenségek kíséretében arra utal, hogy Isten szövetségéhez hűen cselekedni készül. Ezt a gondolatot erősíti meg az általunk tanulmányozott szöveget megelőző vers is (11:18), amely elmondja, hogy eljött Isten cselekvésének ideje (ἤλθεν ... ὁ καιρὸς), ami gyakorlatilag az Ő haragjának megnyilvánulását, azaz ítéletét jelenti. Moskala nagyszerűen mutat rá arra, hogy az isteni ítéletnek két szempontja van a bibliai irodalomban: pozitív és negatív, szabadító és igazságszolgáltató:

Általában mindkét szempont be van mutatva és a kettő kiegészíti egymást, de szük-

⁷⁹ Lásd pl. Jóel 2:1-2; Mik 1:3-4; Náh 1:3-6; Ézs 13:13; 24:18-23; 34:4; Jóel 2:10. Az eszkatológiai isteni beavatkozás gyakran a múlt nyelvezetével van bemutatva – pl. Bír 5:4-5; 2Sám 22:8-16; Zsolt 18:7-15.

⁸⁰ Beale: *The Book of Revelation*, 619.

⁸¹ Spatafora: *From the „Temple of God” to God as the Temple*, 271.

⁸² Wall: *Revelation*, 156.

séges kihangsúlyozni, hogy az ítélet elsődleges jelentése kétségen kívül Isten népe javával kapcsolatos (5Móz 32:26; 1Krón 16:33-35; Dán 7:22; Zsid 9:27-28). Amikor Isten ítélt, elsősorban ez azt jelenti, hogy megigazít, megszabadít, megvált, megtorol és megóv... Ezzel ellentétben, azok, akik úgy döntenek, hogy nem tartanak igényt Isten pozitív ítéletére... az Ő kárhozata alá esnek (1Móz 6:3; Ján 3:36; Róm 1:18-19).⁸³

Ez a kettős elv érvényesül a Jelenések könyve *Kozmikus konfliktus* látomásában is, amelyet a szövetség ládájának látomása tematikailag nagyszerűen bevezet.⁸⁴ Isten szövetségi hűségével összhangban cselekszik, ami egyik oldalról ítéletet jelent az Ő szövetségét taposó hatalmakkal szemben (13:10; 14:17-20), de ugyanakkor védelmet népének, amely ragaszkodik a szövetséghez megtartva az Ő parancsolatait (12:17; 14:12).⁸⁵

Paulien a 11:19-ben jogosan lát utalást a Jom Kippur ünnepre. Meggyőzően érvel a könyvben megjelenő hét bevezető szentély látomás khiasztikus szerkezete mellett, amelynek csúcspontján az ünnepek ünnepe, a Jom Kippur foglal helyet, amelyet a szövetség láda látomása jelképez.⁸⁶ Tanulmányunk szempontjából ez nemcsak azért fontos, mivel a Jom Kippur jelentette az egyetlen alkalmat a szentélyszolgálatban a szövetség ládája közvetlen bevonásához a szertartásba, hanem azért is jelentős, mivel az ünnep az ítélet gondolatát közvetítette, annak mindkét szempontját figyelembe véve.⁸⁷ Így a szövetség ládájához kötődő ünnep nagyszerű megtestesítője volt annak a gondolatnak, hogy Isten komolyan veszi a szövetséget és ennek eszkatológiai értelemben konkrét vonatkozásai is lesznek, amint az a 12:1-15:4-ből kiderül. Ezért a láda megjelenése

⁸³ J. Moskala: Toward a Biblical Theology of God's Judgment: A Celebration of the Cross in Seven Phases of Divine Universal Judgment (An Overview of Theocentric-Christocentric Approach), *JATS* 15/1, 2004, 140 (138-165). Habár az ítélet megsemmisítő szempontja a fogalom szekundáris jelentése, egyes szövegekben ez a jelentés a hangsúlyos és így átveszi az elsődleges funkciót (pl. Zsolt 143:2; Ján 5:29; Róm 2:16; Zsid 13:4).

⁸⁴ A kettős elvre a 11:19-ben Mounce is figyel, de nem köti azt tematikailag össze a 12:1-15:4 látomásával. R. H. Mounce: *The Book of Revelation, NICNT*, Grand Rapids, Mich., Eerdmans, 1977, 232-233.

⁸⁵ Érdekes megfigyelni, hogy a Hét Pecsét (6:1-8:1) és a Hét Csapás (16:1-21) ítélet-látomások a „szövetségi átkok” nyelvezetével vannak bemutatva (5Móz 32; 3Móz 26). Lásd J. Paulien: *The Seven Seals, Symposium on Revelation*, Daniel and Revelation Committee Series 6, Silver Springs, Biblical Research Institute, 1992, 222-224 (199-242). Beale: *The Book of Revelation*, 372-374. Stefanovic: 215-218.

⁸⁶ J. Paulien: *The Role of the Hebrew Cultus, Sanctuary, and Temple in the Plot and Structure of the Book of Revelation*, 253. Lásd úgyszintén Francis D. Nichol szerk.: *The Revelation of St. John Divine, SDA Bible Commentary* 7:805-806 (715-899).

⁸⁷ Az ítélet pozitív szempontja abban nyilatkozott meg a Jom Kippur alkalmával, hogy az áldozati vér a kegyelem trónjára hintetett és ezzel az engesztelés lehetősége minden bűnbánó Izraelita rendelkezésére állt, mivel a rituálé Isten jelenlétét biztosította népe körében (3Móz 16:30). Így a láda jogosan nevezhető a „népért végzett engesztelés szívének.” Osborne: *Revelation*, 448.

a 11:19-ben elsősorban pozitív, mivel Isten szövetségi hűségére hivatkozva remény-erősítő funkciója van.⁸⁸

3.2. ISTEN SZUVERENITÁSÁNAK JELKÉPE

Mivel a Jelenések könyve egy kifejezetten teocentrikus mű, ezért nem meglepő, hogy Isten szuverenitásának témája központi a könyv teológiájában.⁸⁹ Amint már felismerték, a Jelenések könyve fő kérdése a hatalom kérdése.⁹⁰ A könyv fókuszpontja nem annyira a történelem, hanem az isteni és az emberi szuverenitás közötti különbség és a két szuverenitás közötti globális összetűzés. Így a trón motívuma tekinthető a könyv központi motívumának, nemcsak azért, mert a hatalom kulcs-szimbóluma, hanem azért is, mert negyvenhétyszer jelenik meg a könyvben, stratégiailag fontos helyeken szerepel, és a huszonkét fejezetből tizenhétben találkozunk vele. A könyvben nemcsak Isten trónjáról⁹¹ olvasunk, hanem a Báránynak⁹² és az Ő szövetségeseinek⁹³ is vannak trónjaik. Mi több, Isten ellenségei, mint a Sátán,⁹⁴ a fenevad⁹⁵ és a sárkány⁹⁶ is trónokat birtokolnak. Így a trón motívuma egy egész „ellentétes motívum-hálózatot” képez a könyvben, amelyben Isten trónja mindenk felett kimagaslik.

Érdekes módon a könyv látomás-része (4:1-22:5) egy olyan jelenettel kezdődik, amely Isten trónjának központiságát hangsúlyozza (4:1-5:14), de ugyanakkor trón-jelenettel is végződik (22:1-5). Ami a könyv szívéét, a *Kozmikus konfliktus* látomást illeti (12:1-15:4), annak témája az isteni és a diabolikus szuverenitás közötti konfliktus eszkatológiai megnyilvánulása, ezért nem meglepő, hogy

⁸⁸ Smalley: *The Revelation to John*, 296.

⁸⁹ Egyetértünk Bauckhammal, aki szerint a könyv egyedülálló Istenről szóló tanítása jelenti a mű legnagyobb hozzájárulását az Újszövetség teológiájához. A téma részletes feldolgozásához lásd Bauckham: *The Theology of the Book of Revelation*, 23-53.

⁹⁰ Lásd pl. E. Schüssler Fiorenza: „Revelation”, *The New Testament and Its Modern Interpreters*, E. J. Epp és G. W. MacRae szerk., Philadelphia, Minn., Fortress – Atlanta, Ga., Scholars, 1989, 419. A. Yarbro Collins: *Crisis and Catharsis: The Power of the Apocalypse*, Philadelphia, Pa., Westminster Press, 1984, 141-144. A Jelenések könyvében megjelenő ἐξουσία szövegek lingvisztikai, strukturális és exegetikai analíziséhez lásd László I. Hangyás: *The Use and Abuse of Authority: An Investigation of the ἐξουσία Passages in Revelation*, PhD Disszertáció, Andrews University, 1997.

⁹¹ Jel 1:4; 3:21; 4:2, 3, 4, 5, 6, 9, 10; 5:1, 6, 7, 11, 13; 6:16; 7:9, 10, 11, 15; 8:3; 11:16; 12:5; 14:3; 16:17; 19:4, 5; 20:11, 12; 21:3, 5; 22:1, 3.

⁹² Jel 3:21; 7:17; 22:1, 3.

⁹³ Jel 4:4; 20:4.

⁹⁴ Jel 2:13.

⁹⁵ Jel 13:2; 16:10.

⁹⁶ Jel 13:2.

a látomásban Isten trónja szembe van állítva azoknak a hatalmaknak trónjával, akik az Ő szuverenitását megkérdőjelezzik (12:5; 14:3 a 13:2-vel ellentétben). Mivel ezt a látomást az általunk vizsgált rövid szentély-látomás vezeti be, úgy tűnik, hogy a szövetség ládája Isten trónja jelképeként jelenik meg és ezzel az Ő szuverenitására hívja fel a figyelmet, amely a *Kozmikus konfliktus* látomásban az ítélet pozitív és negatív szempontjaiban fog konkretizálódni. A szövetség láda ezen funkciója összhangban van azzal az ószövetségi háttérrel, amely a ládát harci eszközként mutatja be. Izráel szent háborúhoz hasonlóan, a végidei konfliktusban Isten szuverén jelenléte védelmet jelent az Ő népe számára.

3.3. ETIKAI MOTIVÁCIÓS FUNKCIÓ

A szövetség ládájának egyik ószövetségi szerepe tárolói jellegű volt. Elsősorban a Tízparancsolatot, mint bizonyosságot (2Móz 31:18) kellett tárolnia, amely a szövetségi viszonyt szabályozó törvény szerepét töltötte be, de ugyanakkor Isten királyi uralmának alapját is jelentette. A *SDA Bible Commentary* az ókori időre vonatkozóan megjegyzi, hogy „... egyetlen istenhívó sem gondolhatott a ládára anélkül, hogy a Tízparancsolat fel ne idéződött volna benne.”⁹⁷ Mivel a láda az emberek figyelmét a Tízparancsolatra és a mögötte álló parancsoló Istenre irányította, ezért etikai vonatkozása is volt: az Isten trónjához, az Ő királyi uralmához való helyes viszonyra hívta fel a figyelmet, amit Briggs „gyakorlati és motivációs funkciónak” nevez.⁹⁸

A szövetség ládája által sugallt etikai téma annál inkább nagyobb jelentőséget nyer a Jel 11:19-ben, mivel a *Kozmikus konfliktus* látomásban bemutatott ösztetítés az imádat kérdésére összpontosul és ezzel kifejezett etikai jelleget kap. A látomás kulcskifejezése a προσκυνέω („imádni”) ige, amely nyolcszor fordul elő a Jel 13-14-ben: hétszer a Sárkány és a fenevadnak való odaadásra⁹⁹ és egyszer a teremtő Istenhez való hűségre vonatkozik.¹⁰⁰ Az imádat körüli konfliktus a Tízparancsolat első kőtábláját juttatja eszünkbe, mivel az az Istenhez való hűség

⁹⁷ Nichol: *Revelation*, 7:806.

⁹⁸ Briggs rámutat arra, hogy az Istenhez való hűség elsődleges ösztönzője nem a szövetség volt, hanem Isten jelenléte, az ő dicsősége, amely népe között lakozott. Luther nagyszerűen megfogalmazta: „Az aki a *mandata Dei*-t (Isten parancsolatait) tanulmányozza nem fog megindulni; de aki a *Deum mandatum*-ot hallja (a parancsoló Istent), hogyne rémülne meg?” Szükséges viszont kihangsúlyozni, hogy Isten indítéka (Baáléval ellentétben) népének „megrémítésében” szerető gondviselése kifejezéseként értelmezendő, amely a szövetségi viszony töretlenségét szándékozta óvni. Briggs: *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, 91-92 láb. 160.

⁹⁹ Jel 13:4 (2x), 8, 12, 15; 14:9, 11.

¹⁰⁰ Jel 14:7.

fontosságát foglalja össze: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat” (Mt 22:37-38).¹⁰¹ Ezért van Isten népe a látomásban kétszer is úgy jellemezve, mint aki „megtartja Isten parancsolatait” (τηρουντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ).¹⁰² A Jel 11:19-ben megjelenő κίβωτος τῆς διαθήκης, többek között, Isten törvényének érvényességére és próba jellegű szerepére hívja fel a figyelmet. Ezt Isten népének a parancsolatok megtartójaként történő jellemzésének ismétlése hangsúlyozza ki, de ugyanakkor a folyamatos cselekvésre utaló particípium (τηρουντων) arra hívja fel a figyelmet, hogy a parancsolatokhoz való pozitív viszony nem a körülmények függvénye, hanem a szövetséghez való ragaszkodás konkretizálódása.

4. KONKLÚZIÓ

Habár a Jelenések könyve templomteológiájának kutatásaira az utóbbi években több figyelmet szenteltek, mint bármikor a múltban, tanulmányunk témája viszonylag figyelmen kívül maradt annak ellenére, hogy a szövetség ládája a zsidó Templom legszentebb tárgya volt. Így ez a tanulmány egy űrt próbált betölteni a bibliatudományokban amellet érvelve, hogy a Jel 11:19-ben említett κίβωτος τῆς διαθήκης utalásnak meghatározó szerepe van úgy a könyv struktúrájában, mint teológiájában.

Az első fejezetben a szövetség ládája ószövetségi funkcióját megvizsgálva arra következtettünk, hogy elsődlegesen Isten jelenlétét, az Ő trónját jelképezte, amely multifunkcionális szerepet töltött be a különböző összefüggésekben: Isten hatalmának, valamint kegyelmének jelképe volt, de ugyanakkor tárolói szerepet töltött be különösen a szövetségre utaló törvény kőtabláit tartalmazva. Úgyisint megvizsgáltuk a kortárs zsidó irodalom ládával kapcsolatos legendáit és váradalmait, de azok nem járultak jelentősebben hozzá a Jel 11:19 megértéséhez. A láda vallástörténeti párhuzamainak rövid vizsgálata arra a következtetésre vezetett, hogy egyedülálló kultikus bútorzattal van dolgunk.

¹⁰¹ Paulien meggyőzően érvel amellet, hogy a Kozmikus konfliktusban a Sárkány-Fenevad-Hamis Próféta koalíció nemcsak a Szentháromságot próbálja utánozni hamis triumvirátust alkotva - amint azt sokan felismerték. Véleménye szerint a hamis triumvirátus az első kőtablán található négy parancsolatot kísérli meg meghamisítani isteni hatáskörbe tartozó dolgokat igényelve önmagának. J. Paulien: *What the Bible says About the End Time*, Hagerstown, Md., Review and Herald, 1994, 124-125.

¹⁰² Lásd Jel 12:17; 14:12. Az idézett kifejezés szó szerint megjelenik mind a két versben azzal a különbséggel, hogy a 12:17-ben a particípium nominatívusz egyes számban (τηρουντων), 14:12-ben viszont nominatívusz többes számban van (τηρουντες). Ez az apró különbség nem befolyásolja a kifejezés jelentését.

A második fejezetben a Jel 11:19-et exegetikai szempontból vizsgáltuk meg és ezzel alapot teremtettünk a vers kulcsszimbóluma, a szövetség láda teológiai jelentőségének bemutatásához, ami a harmadik fejezet témája volt. Megállapítottuk, hogy a szöveg stratégiaileg jelentős a Jelenések könyve szerkezetében és annak gazdag tartalma kiváló teológiai bevezetesként szolgált a könyv khiasztikus szerkezetének csúcsát elfoglaló *Kozmikus konfliktus* látomásba (Jel 12:1-15:4). A könyv fő témája Isten szuverén királyi uralma, fő motívuma viszont a trón, amely negyvenhétszer jelenik meg a könyvben. A 11:19-ben megjelenő szövetség ládája a trónra történő utalásként értelmezendő, amely három szorosan összefüggő témára hívja fel a figyelmet: (1) Isten szövetségi hűségét idézi fel, (2) az Ő szuverenitásának jelképeként szerepel és (3) etikai motivációs funkcióval bír. A szövetség ládája ezzel arra hivatott rámutatni, hogy a Jel 12:1-15:4-ben leírt eszkatológikus események nem a körülmények játékának következményei, hiszen a szuverén Isten hatalmat gyakorol a történelem felett és mindazt, amit tesz a szövetség iránti hűséghez ragaszkodóan cselekszi.